

Andrew Groeneveld

111 plekken
in Haarlem die je
gezien moet
hebben

111

UITGEVERIJ THOTH BUSSUM

Woord vooraf

Als je blindvaart op wat toeristenfolders beloven is Haarlem de leukste winkelstad van Nederland. Met middeleeuwse monumenten, prachtige musea, een boel groen en de grootst mogelijke restaurantdichtheid per vierkante kilometer. Om kort te zijn: dat is allemaal waar.

Maar na dertig jaar Haarlem weet ik dat de onzichtbare achterkant van de stad, of – beter gezegd – de levendige binnenkant, minstens zo aantrekkelijk is. Achter het middeleeuwse vernis valt een ongelooflijke hoop te ontdekken.

Daarvoor moet je kilometers maken, dwalen door stegen en krochten, en eindeloos kuieren over de paden in de buitengebieden. Al met al een heel gedoe. Om de lezer deze onderneming te besparen mocht ik op ontdekkingsreis in mijn eigen stad. Ik mocht Haarlem vanuit een nieuwe invalshoek bekijken en beschrijven. Het werd een tocht langs verrassende plekken – vaak onbekend, stuk voor stuk bijzonder.

Gewapend met pen, blocnote en camera liet ik mij door vrienden, burens en lokale tipgevers door de stad jagen. Op zoek naar wat niet doorsnee was, wat verborgen lag voorbij de gebaande paden. Het leverde 111 plekken op, waarover een mens graag doorvertelt. Ik vond een mediterraan beeldenpark, grafzerken van beroemde stadgenoten, en de allerkleinste dierentuin van Nederland. Ik zag herinneringen aan een vergeten bombardement, kwam in geheime binnentuinen, stapte over de drempel van winkels en restaurants met opmerkelijke verhalen, en vergaapte me in de groene buitengebieden aan schitterende landhuizen en vergezichten.

Natuurlijk was er teveel moois om op te noemen. Mijn arbitraire selectie van alles wat Haarlem zo bijzonder maakt tref je aan in dit boek.

Dit boek verschijnt in de 111 PLEKKEN-serie die Uitgeverij THOTH uitgeeft in samenwerking met EMONS Verlag GmbH, Keulen naar het voorbeeld van de succesvolle 111 ORTE-serie.

© 2018 Andrew Groeneveld en Uitgeverij THOTH,
Nieuwe 's-Gravelandseweg 3, 1405 HH Bussum
WWW.THOTH.NL

Deze uitgave is met de meeste zorg samengesteld. De juistheid van de gegevens is mede afhankelijk van de informatie die beschikbaar werd gesteld. Indien die informatie onjuistheden blijkt te bevatten, kan de auteur noch de uitgever daarvoor aansprakelijk worden gesteld.

© Foto's: Andrew Groeneveld (m.u.v. p. 69: beeld Hans Lemmens)
Cartografie: altancicek.design
Lithografie: BFC Graphics, Amersfoort
Vormgeving: Studio Hans Lemmens, IJpendam, naar een concept van Lübbecke | Naumann | Thoben
Druk- en bindwerk: CPI – Clausen & Bosse, Leck (Duitsland)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij THOTH, Nieuwe 's-Gravelandseweg 3, 1405 HH Bussum.

ISBN 978 90 6868 754 5

111 plekken

- 1 — Amsterdamse Poort
Herinnering aan oude vesting | 10
- 2 — Annemieke's Pluktuin
Alternatief voor Keukenhof | 12
- 3 — Artisklas
Kleinste dierentuin van Nederland | 14
- 4 — De Beachbus
Origineel overnachten op De Lakens | 16
- 5 — De Beek
Sporen van verdwenen waterweg | 18
- 6 — Begraafplaats Kleverlaan
Monumentaal wandelgebied uit 1828 | 20
- 7 — Het bombardement
Litteken van de Amsterdamse buurt | 22
- 8 — Brinkmann
Grand café met een vleugje nostalgie | 24
- 9 — Brouwerskolk
Bron van Haarlemse bieren | 26
- 10 — Bruxelles
Trefpunt van gewone Haarlemmers | 28
- 11 — Buitenplaats Plantage
Modern lusthof in Vogelenzang | 30
- 12 — Burg. Reinaldapark
Nieuwe groene buffer aan oostgrens | 32
- 13 — Cosy van Tutti
Hoeden, petten en accessoires | 34
- 14 — DAK Schalkwijk
Parkeergarage verbindt de buurt | 36
- 15 — De Zuilen
Forekvisen in mediterrane sfeer | 38
- 16 — Het Dolhuys
Verdwalen in de ziel | 40
- 17 — Dorp Velsen
Schitterende botsing van oud en nieuw | 42
- 18 — Draaiorgelmuseum
Kloppend hart van uitstervende cultuur | 44

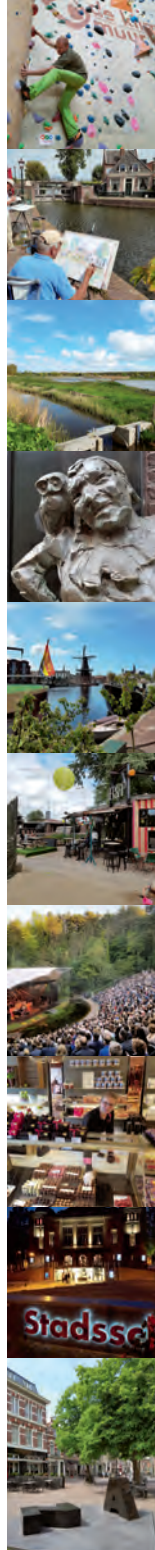
- 19 — Duin en Kruidberg
Sfeervol landgoed met koninklijk randje | 46
- 20 — Eendenkooi Stokman
Oudhollandse vangkunst in Vijfhuizen | 48
- 21 — Eetcafé Bosphorus
Kloppende hart van het Rozenprieel | 50
- 22 — Egelantiertuin
Binnentuin met een jazzverleden | 52
- 23 — Egelopvang Haarlem
Dappere strijd tegen uitsterven | 54
- 24 — Einstein in Haarlem
De onbekende kant van Teylers | 56
- 25 — Eerebegraafplaats Bloemendaal
Rustplaats van honderden verzetsstrijders | 58
- 26 — Fluisterbootjes
Geruisloos over Haarlemse grachten | 60
- 27 — Fort Vijfhuizen
Kunstdomein op UNESCO-grond | 62
- 28 — Garrone Gelateria
IJssalon sinds 1949 | 64
- 29 — Generaal Cronjéstraat
Slagader van Haarlem-Noord | 66
- 30 — Haarlem online
Bekijk de stad met andere ogen | 68
- 31 — Haarlemmer Kweektuin
Duurzaam ecologisch stadspark | 70
- 32 — De Haarlemmerhout
Monumentaal stadsbos vol geschiedenis | 72
- 33 — Haarlemmerolie
Wondermiddel sinds 1696 | 74
- 34 — Harlem BBQ
De kunst van het buiten koken | 76
- 35 — Hart Werk en Kunst
Instant geluk met zelfgemaakte spulletjes | 78
- 36 — Haven IJmuiden
Broedplaats van harde werkers | 80
- 37 — Helden van Haarlem
Eregalerij Kennemer Sportcenter | 82
- 38 — Hotel Staats
Pareltje met leerwerkplekken | 84

- 39 — De Houtvaart
Openluchtbad met vrienden | 86
- 40 — In den Uiver
Topcafé vol KLM-sentiment | 88
- 41 — Irrational Library
Thuishaven van alles wat cool is | 90
- 42 — Jan Monnikendam
Feestneuzencentrum van Haarlem | 92
- 43 — Jippies Kattencafé
Kroelen en knuffelen bij de thee | 94
- 44 — Johannes Enschedéhof
Leuke botsing tussen oud en nieuw | 96
- 45 — De Jopenkerk
Oude biertraditie herleeft | 98
- 46 — Kathedraal Museum
Kunstschaten van de Nieuwe Bavo | 100
- 47 — Keramikos
Keramiek. Om te kopen en te maken | 102
- 48 — Kiekeboek
Voor kleine en grotere boekenwormen | 104
- 49 — Kleine Houtstraat
Slenterstraat vol verrassingen | 106
- 50 — Klimhal
De oudste van Nederland | 108
- 51 — Klimmuur Spaarnwoude
Grootste kunstwerk van het land | 110
- 52 — Klokhuisplein
In de schaduw van Job. Enschedé | 112
- 53 — Koepelgevangenis
Nieuwe bestemming voor strafinrichting | 114
- 54 — Kolk Spaarndam
Ideaal rustpunt tijdens een fietstocht | 116
- 55 — Kopje van Bloemendaal
Kuilenbijter voor duinliefhebbers | 118
- 56 — KR&ZV Het Spaarne
Koninklijke kunst van het roeien | 120
- 57 — Kraantje Lek
Pleisterplaats voor kunstenaars en kooplieden | 122
- 58 — Krater Kruispoort
Herinnering aan het Beleg | 124

- 59 — Landgoed Elswout
Best bewaarde buitenplaats | 126
- 60 — Landgoed Hageveld
Leren en wonen in oude seminarie | 128
- 61 — Landje van de Boer
Aandacht voor eetbaar erfgoed | 130
- 62 — Landje van Gruijters
Een vogelparadijs bij Spaarndam | 132
- 63 — Malle Babbe
Vrouw met een verkeerd imago | 134
- 64 — Man voor het vuurpeloton
Indringend beeld van de oorlog | 136
- 65 — MH17
Herdenkingsbos in Vijfhuizen | 138
- 66 — Molen De Adriaan
Geschiedenis schitterend gekopieerd | 140
- 67 — Museum Haarlem
Alternatief voor gebaande paden | 142
- 68 — Natuurbibliotheek
Bijzondere collectie in rijtjeshuis | 144
- 69 — Natuurspeeleiland
Het betere ravotten. En alles mag | 146
- 70 — Nieuwe Energie
Industrieel erfgoed | 148
- 71 — Noord & Zuid Schalkwijkerweg
Ontsnappingsroute uit de stad | 150
- 72 — Noord-Hollands Archief
Graven naar verdwenen tijden | 152
- 73 — Nyhavn
Duurzame conceptstore | 154
- 74 — De Oerkap
Stadsstrand aan het Spaarne | 156
- 75 — Onze Kapel
Stralend middelpunt van Mariastichting | 158
- 76 — Openluchtheater Caprera
Dansen onder de sterren in Bloemendaal | 160
- 77 — Het Paradijsje
Unieke speelplek in hartje Haarlem | 162
- 78 — Patisserie Michel
Haarlemse Halletjes uit 1693 | 164

- 79 — Patronaat
Een ongewone poptempel | 166
- 80 — Paviljoen Welgelegen
Hart van provinciale democratie | 168
- 81 — Penningsveer
Enclave met omfietsappeltaart | 170
- 82 — Plek van De aanslag
Beroemde verzetsdaad op Westergracht | 172
- 83 — Recreatiemeer 't Wed
Duingebied op z'n allermooist | 174
- 84 — Revert95
Straatwijze mode en skates | 176
- 85 — Ripperda Kazerne
Bekroonde wijk verenigt oud en nieuw | 178
- 86 — Rondje Haarlem
De beste kennismaking op de fiets | 180
- 87 — Rosse Buurt
Prostitutie in Anton Pieckdecor | 182
- 88 — Ruïne van Brederode
Kasteel in sprookjesdecor | 184
- 89 — Schoterveense Molen
Pareltje in Haarlem-Noord | 186
- 90 — Seinwezen
Broedplaats van buurt en bedrijven | 188
- 91 — Spaarnekerk
Laatste overblijfsel siert winkelpand | 190
- 92 — Stem in de Stad
Sociale boulevard van Haarlem | 192
- 93 — Sterrenwacht Copernicus
Staren naar het ongelooflijke | 194
- 94 — De Stinkende Emmer
Een café op een superplek | 196
- 95 — Strip-in-lood
Oud ontmoet nieuw in de Bakenesserkerk | 198
- 96 — Stroomboot
Gratis tochtje over de Ringvaart | 200
- 97 — De suikerfabriek
Industriële historie in nieuw jasje | 202
- 98 — Taverne De Waag
De echo van Simon & Garfunkel | 204

- 99 — Teylers Hofje
Exclusief domein van oude dames | 206
- 100 — The Wolfhound
Herdefinitie van de Ierse pub | 208
- 101 — Theatraal rondneuzen
Andere kijk op Stadsschouwburg | 210
- 102 — Thijsse's Hof
De natuur van Kennemerland op 2 hectare | 212
- 103 — Tuinwijk-Zuid
Top 100 wonen volgens Zocher | 214
- 104 — Van A tot Z
Ode aan tekstdichter Lennaert Nijgh | 216
- 105 — Veerkwartier
Ontsnapping aan stad op fietsafstand | 218
- 106 — De Verfroller
Brug met verrassingen | 220
- 107 — De Vijfhoek
Van yuppenparadijs tot Jordaan | 222
- 108 — Vliegtuigen spotten
Adembenemend schouwspel bij Schiphol | 224
- 109 — Vogelhospitaal
Veilige haven voor wilde vogels | 226
- 110 — Waterleidingduinen
Domein van damherten en wandelaars | 228
- 111 — Westelijk tuinbouwgebied
De bloementuin van Haarlem | 230

Overzichtskaarten | 232

1 Amsterdamse Poort

Herinnering aan oude vesting

Bij de oostelijke entree van de stad, omgeven door enorme plakken asfalt en rommelige architectuur, staat de eenzame Amsterdamse Poort. Een rijksmonument, dat vanwege zijn geweldige staat van dienst een plek met meer allure verdient. Maar het is niet anders. Fiets of wandel erheen, laat je fantasie de vrije loop en de poort neemt je mee naar het Haarlem van de middeleeuwen.

Je kunt het je amper voorstellen, maar Haarlem heeft ooit maar liefst twaalf van dit soort poorten gehad. Samen met de stadsmuren, singels en bolwerken werden ze rond het jaar 1400 gerealiseerd om de stad te beschermen. Dat lukte, in elk geval voor even, in de Tachtigjarige Oorlog tijdens het beroemde Beleg van Haarlem (1572-1573). Vanaf deze plek maakte het vrouwenleger van Kenau Simonsdochter Hasselaer de Spanjaarden maandenlang het leven zuur met pek, kokend water en brandend stro.

In bouwkundig opzicht hield de vesting eeuwenlang stand. Maar in de negentiende eeuw vond de gemeente het genoeg. De poorten stonden in de weg en het onderhoud werd te prijzig. Zonder pardon gingen ze een voor een tegen de vlakke, totdat het geld op was. De Amsterdamse Poort, de oudste, mocht blijven staan en werd provisorisch opgeknapt. In 1985 is het volledig gerenoveerd.

De poort heette oorspronkelijk Spaarnwouderpoort, omdat hier het eindpunt was van een verbindingroute met het oostelijk gelegen Spaarnwoude via wat nu de Oudeweg is in de Waarderpolder. De naam veranderde bij de aanleg van de Haarlemmertrekvaart rond 1700, waarmee een kaarsrechte lijn ontstond met de Haarlemmerpoort in Amsterdam.

Met dit verhaal in gedachten, en de stadsplattegrond op het netvlies of binnen handbereik, is het de moeite waard de poort te bezoeken. Je kunt nergens naar binnen, maar je mag er onderdoor lopen. Ga zitten op een van de bankjes, en luister hoe deze stenen reus je bijpraat over wat hier is voorgevallen.

Adres Amsterdamsevaart, 2011 AC Haarlem | OV Connexxion 2, halte Amsterdamse Poort | Tip Direct achter de poort begint de Spaarnwouderstraat. Die brengt je helemaal tot aan het centrum via een flink aantal galeries, antiekwaken en bijzondere winkeltjes.

2 Annemieke's Pluktuin

Alternatief voor Keukenhof

De bollenstreek aan de zuidgrens van Haarlem toont zich op z'n mooist bij Keukenhof in Lisse. Maar wie niet van het aangeharkte houdt en van hordes toeristen, kan terecht bij Annemieke's Pluktuin in Hillegom. Zij heeft een bijzondere bloementuin waar je dwars door de akkers mag struinen en vrijuit kunt plukken. Een enkele tulp of een riante bos, je doet maar waar je zin in hebt.

Alle tulpen, gladiolen en dahlia's van Annemieke zijn honderd procent biologisch. Dat is een behoorlijke prestatie in een branche waar alleen met grote hoeveelheden en traditionele bemesting en bestrijdingsmiddelen goed geld te verdienen lijkt. Biologisch is (nog) te arbeidsintensief voor een rendabele bloemenprijs.

Maar Annemieke de Haan en haar man Pieter Damen zijn van het onverbeterlijke soort. Ze zijn dol op bloemen en dol op biologisch. Terwijl manlief pioniert met nieuwe en schonere productiemethoden heeft Annemieke op hetzelfde terrein sinds 2009 een eigen bedrijf en staat ze met haar oogst regelmatig op biologische markten, waaronder de Haarlemse Botermarkt op vrijdag.

Wat je plukt kun je zelf bepalen. Hoe groter de bos, hoe duurder het boeket. Annemieke biedt een gezellig familie-uitje in de openlucht voor iedereen die iets heeft met bloemen en het milieu. Het bezoek is ook geschikt voor opa's en oma's met hun kleinkinderen, en laat zich eenvoudig combineren met fiets- en kanotochten door de bollenstreek. Annemieke verhuurt daarvoor de benodigde vervoermiddelen. Heb je daar geen zin in, en kijk je het liever aan vanachter een stuk appeltaart met koffie, dan kan dat ook.

De pluktuin ligt aan een doodlopende weg langs de N208 tussen Bennebroek en Hillegom. Bloemen zijn er niet het hele jaar door, dus voor openingstijden moet je de website checken.

Adres Haarlemmerstraat 15a, 2182 HA Hillegom, www.annemiekespuktuin.nl | OV Arriva 50, halte Bethlehemlaan | **Openingstijden** Op do, vr en za maak je de meeste kans. In de tulpentijd (eind maart tot begin mei) is de tuin alle dagen open | **Tip** Een stukje terug over de N208 vind je Linnaeushof, een druk maar vermakelijk speelparadijs voor het nageslacht.

3__Artisklas

Kleinste dierentuin van Nederland

De attractie ligt vrijwel onzichtbaar verscholen achter de vangrail van de Westelijke Randweg in Haarlem-Noord, in een bebost gebied, en is alleen vindbaar als je weet waar je moet zoeken. Om het nog lastiger te maken: aan reclameborden of bewegwijzering doen ze amper. Ze houden het graag bescheiden.

Het is daardoor eigenlijk een wonder dat dierentuin Artisklas jaarlijks zo'n 9000 bezoekers weet te trekken. Maar deze plek is dan ook de moeite van de speurtocht ruimschoots waard. Artisklas is een prachtig groen en idyllisch beestenparadijs, en een van de best bewaarde geheimen van de stad.

Het begon ooit in 1964 met Co Molenaar, een dierenvriend die bij Artis werkte en van tijd tot tijd een ziek konijn of een ander overtollig beest meenam naar zijn huis in Haarlem. Hij hield de dieren in zijn garagebox en stelde het schuurtje iedere twee weken open voor de kinderen uit de buurt. Co gaf de kinderen les. De buurt ging zijn initiatief liefkozend de Artisklas noemen.

De naam is al die tijd gebleven, maar de beestenverzameling groeide danig uit z'n jasje en kreeg een volwassen plek aan de rand van het Schoterbos. Artisklas is nu een officiële dierentuin, de kleinste van Nederland, en biedt onderdak aan een vrolijke mengeling van vogels, zoogdieren, reptielen, amfibieën en insecten.

De boel wordt draaiende gehouden door vrijwilligers, die hulp krijgen van donateurs uit de buurt. Sommige vrijwilligers komen al dertig jaar over de vloer en gunden zich al die tijd – vanwege de drukke werkzaamheden – geen vakantie. Dat zegt iets over hun toewijding. Ze leiden je geduldig langs wat hier zoal rondscharrelt, zoals kerkuilen, nertsen, wasbeerhonden en geelbuikpadden.

Aan de dierentuin wordt doorlopend geklust. Omdat de vrijwilligers niet voor het oprapen liggen, en begeleiding van jeugdige bezoekers noodzakelijk, is Artisklas alleen in het weekend open.

Adres Arthur van Schendelpad 1, 2024 CP Haarlem, www.artisklas-haarlem.nl |
OV Connexxion 2, halte Stayokay | **Openingstijden** za-zo 13-17 uur. In de winter sluit de
tuin een uurtje eerder | **Tip** Op afspraak kunnen hier ook educatieve kinderpartijtjes en
schoolbezoeken worden geboekt tot maximaal dertig personen.

4 De Beachbus

Origineel overnachten op De Lakens

Camping De Lakens langs de Zeeweg naar Bloemendaal aan Zee is een levendig vakantieoord voor zowel surfduides als gewone campinggasten in de categorie doe-maar-normaal. Je kunt hier je tentje opzetten, de caravan uitvouwen of overnachten in een van de bijzondere accommodaties van de camping zelf.

De opvallendste accommodatie is de zogeheten Beachbus, een oude maar opgeknapte Amerikaanse schoolbus, die midden in een beschutte duinpan is geparkeerd. In de bus vind je een keuken, een zithoek en een stapelbed voor vier personen, waarin gelukkig ook mensen passen die langer zijn dan 1,85 meter.

Buiten heb je een picknicktafel, een zonnenscherm en een hangmat. Douchen doe je bij een van de gebouwtjes elders op het terrein. Het is een prima plek om een week ernstig te onthaasten of een uitstapje te maken naar het strand of de wellnessbus, een vergelijkbare vierwielers waarin je een massage of schoonheidsbehandeling ondergaat of je voeten laat vertroetelen door een pedicure.

Op het campingterrein vind je ook restaurant Gestrand. Dit nieuwe paviljoen biedt een mix van de populaire industriële inrichtingskunst en het gevoel van een ouderwetse strandtent. Het beschikt over een openhaard en een terras, compleet met vuurkuil voor lange zomeravonden en een glaasje prik.

Heb je hieraan nog niet genoeg, bekijk dan de site van De Lakens voor de actuele agenda. De camping dient als decor van het jaarlijkse Surfana Festival. In de zogeheten Zen Zone worden yoga- en meditatielessen gegeven. Ook een Finse sauna is aanwezig.

Het recreatieteam van de camping verzorgt in de vakantieperiode diverse workshops (waaronder surfen) en neemt je desnoods mee voor een leerzaam bezoek aan de plaatselijke reddingsbrigade. Ook voor kinderen is er een hoop te doen. De kleine kampeerders kunnen tokkelen vanaf een kabelbaan en terecht in een speeltuin met een uitkijktoren.

Adres Zeeweg 60, 2051 EC Overveen, www.campingdelakens.nl | **OV** Connexxion 81, halte Bloemendaal, De Lakens | **Openingstijden** De camping is open van apr-okt. De bus is in het hoogseizoen alleen per week te huur | **Tip** Op het terrein kun je bij Behind the Beach (elektrische) fietsen en tandems huren voor een tochtje door Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

5__De Beek

Sporen van verdwenen waterweg

Je kunt je er amper iets bij voorstellen, maar dwars door het oude centrum van Haarlem kabbelde eeuwenlang een vredig beekje. Hij deelde de stad in tweeën en werd gebruikt als openbaar riool, vissstek, vaarweg, wasgelegenheid en drinkwatervoorziening. Op een aantal plekken kun je zien waar dit multifunctionele water heeft gestroomd.

Als je bijvoorbeeld vanaf de overkant van het Spaarne richting de Damstraat kijkt (zie foto), zie je een dichtgemetseld stukje kademuur op de plek waar de beek in de rivier uitmondde. Elders in de stad – op het Prinsenhof en de Oude Groenmarkt en in de Koningstraat en de Spekstraat – liggen speciale stoeptegels, die aangeven waar de beek liep.

De geleerden zijn het er niet over eens of de beek een natuurlijk watertje was of speciaal was aangelegd. Hoe het ook zij, hij stroomde in het verlengde van de Brouwersvaart de stad in vanuit het westen. Men gebruikte ondiepe bootjes om binnen te varen. Zodra de avond viel werd bij wijze van nachtslot een ketting gespannen. Zo'n ketting heette een raaks en gaf dit deel van Haarlem zijn naam.

Vanaf de Raaks liep de beek via de Jacobijnenstraat en de zuidkant van de Grote Markt richting de Damstraat bij het Spaarne. De Damstraat ontleent haar naam aan een dam, die de waterweg reguleerde. Grote delen van de beek zijn in de loop der eeuwen overkluisd, zodat hij steeds meer aan het oog werd onttrokken en beetje bij beetje onder de huizen verdween. In 1867 zijn de laatste stukken met duinzand gedempt.

Aan het Prinsenhof zijn resten te vinden van een oude nis, die gebruikt werd om het ondergrondse watertje te controleren. Toen de beek nog zichtbaar was, rond de veertiende eeuw, gooiden broeders van het dominicanenklooster hier hun hengel uit en kweekten er hun eigen vis. Bij de bouw van een hotel aan de Damstraat en bij graafwerk aan het Prinsenhof zijn recent nieuwe sporen van de beek blootgelegd.

Adres Spaarne ter hoogte van nummer 17, 2011 CD Haarlem | **OV** Connexxion 73, halte Turfmarkt. Wandel terug naar het centrum en steek de Melkbrug over | **Tip** Recht tegenover de dichtgemetselde kademuur zit Canal Tours. Huur hier een sloep of boek een rondvaart over de Haarlemse grachten en singels.

6__Begraafplaats Kleverlaan

Monumentaal wandelgebied uit 1828

Begraafplaats Kleverlaan uit 1828 is een van de best bewaarde geheimen van Haarlem. De rustplaats van veel bekende Haarlemmers biedt een wonderschone wandelroute over strakke lanen en langs kronkelige bospaden. Onderweg zie je niet alleen veel bijzondere graven, je hebt ook prachtige doorkijkjes en komt 12 rijksmonumenten, waterpartijen en tientallen oeroude bomen en heesters tegen.

Begraafplaats Kleverlaan is de oudste begraafplaats van Haarlem, aangelegd op voormalig landgoed Akendam, dat ooit eigendom was van landschapsarchitect Jan David Zocher. Hij verkocht de grond aan de gemeente en leverde er meteen een ontwerp bij voor de huidige begraafplaats. In 1880 en 1916 is de begraafplaats fors uitgebreid. Je vindt er een algemeen, een joods en een katholiek deel en een aparte plek voor kinderen.

Deze groene oase in Haarlem-Noord vormt de laatste rustplaats voor duizenden Haarlemmers, onder wie Zocher zelf, schrijver en schilder Jacobus van Looy, animatiefilmer Gerrit van Dijk, architect Cornelis Outshoorn (bekend van onder meer het Amstel Hotel), de Nobelprijswinnaars Lorentz en Zeeman, en schaatser annex wielrenner Jaap Eden. Deze sportheld staat fietsend afgebeeld op zijn grafsteen.

Ook zijn er graven met een bijzonder verhaal te vinden. Zoals het monument voor de zeven meisjes, die in februari 1945 omkwamen bij een beschieting door een Engels jachtvliegtuig. Het waren kinderen van het personeel van drukkerij Joh. Enschedé, die onderweg waren naar pleeggezinnen op het platteland.

Begraafplaats Kleverlaan beschikt over een katholieke kapel, een joods huisje en een steenhouwershuisje. Ook is er een statig neoclassicistisch mausoleum, het enige mausoleum dat in Nederland nog in gebruik is. Het werd gebouwd in 1893, opgeknapt in 1999, en beschikt over 250 wandgraven en 16 keldergraven. Mocht je interesse hebben hier ooit te worden bijgezet, er zijn plekken vrij.

Adres Kleverlaan 7B, 2023 JC Haarlem, www.hiernahaarlem.nl | OV Connexxion 2, halte Kleverlaan | **Openingstijden** Dagelijks open van 10-16 uur | **Tip** Schuin aan de overkant van de Kleverlaan staat de voormalige Ripperdakazerne uit 1884, een rijksmonument dat eind negentiende eeuw het onderkomen was van de cavalerie. Tegenwoordig zit er een IT-bedrijf.

